

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук,
професора Зінчук Тетяни Олексіївни на дисертаційну
роботу Красовської Галини Олександрівни
на тему: “Теоретико-методологічні засади формування структурної
збалансованості сталого розвитку національної економіки”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

Аналітична робота над дисертацією здобувача, розгляд автореферату та узагальнення опублікованих наукових праць за темою дослідження дозволяють надати основні характеристики наукової роботи й встановити їх відповідність критеріям, викладеним у діючому “Порядку присудження наукових ступенів”.

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв’язок з науковими програмами, планами, темами

Економічна глобалізація є однією з головних тенденцій сучасного світу, сприяючи зростанню економіки, міжнародному співробітництву та науково-технічному прогресу. Водночас розвиток світової економіки відбувається в умовах високих ризиків, відкритості ринків та обмеженості ресурсів, що для багатьох країн може бути загрозою та впливати на їх здатність конкурувати на міжнародному ринку. Для України, чия економіка має переважно сировинну спрямованість, щоб посісти гідне місце у міжнародному поділі праці, необхідними є комплексні структурні зрушення, які передбачатимуть переорієнтацію на вимоги ринків завтрашнього дня як окремих галузей та регіонів, так і економіки в цілому, забезпечуючи адаптацію країни до нового глобального економічного порядку. Плануючи структурні зміни в економіці, слід враховувати такі світові тенденції як: розвиток інновацій та сфери послуг, поява нових видів економічної діяльності, підвищення мобільності усіх видів економічних ресурсів. Має свій вплив і Угода про асоціацію України з країнами ЄС, яка, з одного боку, слугує важливим дороговказом для побудови економіки згідно пріоритетів Концепції сталого розвитку, а з іншого – ускладнює умови діяльності вітчизняних економічних суб’єктів, спонукаючи їх змінюватись відповідно до міжнародних стандартів.

Поліський національний університет
Відділ діловодства та
контролю виконання
ВХІДНИЙ № 38
від « 06 » грудня 2017 р.

На жаль, структурні зміни в національній економіці та їх орієнтація на соціальний прогрес, безпечне довкілля й економічне зростання відбуваються доволі складно, що зумовлено значною концентрацією ресурсів та власності в руках окремих економічних гравців. Використовуючи різноманітні важелі впливу, вони продовжують вибудовувати економічні процеси з урахуванням максимізації власних доходів, а не з погляду суспільних інтересів. Тому проблема переосмислення стратегії розвитку національної економіки є злободенною і важливою з позицій реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку, що дає підстави говорити про необхідність забезпечення збалансованості структурних змін. Очевидно, що вирішення проблеми формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки потребує релевантного теоретико-методологічного забезпечення, що підтверджує актуальність теми дослідження.

Актуальність обраної дисертанткою проблематики підтверджується також відповідністю державним, галузевим та регіональним програмам і темам. Дисертація є складовою плану науково-дослідних робіт Хмельницького національного університету, зокрема є складовою ініційованої теми: “Ресурсне та інституційне забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем” (ДР № 0120U102755) здобувачем розроблено модель інституційного забезпечення механізму реалізації структурних пріоритетів сталого розвитку та науково-практичні рекомендації з розбудови інститутів колективної дії; держбюджетної теми: “Моделювання інноваційного ресурсного потенціалу в стратегіях безпечного розвитку підприємств малого та середнього бізнесу” (ДР № 0120U102123) дисертантом розроблено науково-методичні підходи до моделювання процесів узгодження стратегічних пріоритетів учасників спільних інвестиційних проектів сталого розвитку та науково-методичні рекомендації для розвитку інноваційного потенціалу підприємницьких структур; держбюджетної теми: “Моделювання фінансово-економічної безпеки підприємницьких структур в стратегіях їх інноваційного розвитку” (ДР № 0117U001170) здобувачем розроблено науково-практичні рекомендації оцінювання можливості нарощування потенціалу розвитку підприємницького сектора національної економіки за рахунок кредитування; договору на створення (передачу) науково-технічної продукції “Розвиток ринкового потенціалу підприємства на основі мережевої взаємодії” (ДР № 0118U000230) авторкою розроблено науково-методичні рекомендації для розбудови стратегічного партнерства підприємств регіону з урахуванням пріоритетів сталого розвитку; міжнародного наукового проекту TEMPUS-IV 543873-

TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-JPCR: “Підготовка педагогів і освітніх менеджерів до роботи з гетерогенними групами і організаціями” здобувачем запропоновано науково-методичні рекомендації для розбудови інклюзивного освітнього простору, що відповідає структурним пріоритетам сталого розвитку країни. Матеріали дисертації використано також при виконанні держбюджетної науково-дослідної теми Чернігівського національного технологічного університету “Соціально-економічні проблеми сталого розвитку регіону” (ДР № 0115U000891) дисертантом сформовано науково-практичні рекомендації для побудови матриці стейкхолдерів і управління стейкхолдерською взаємодією в розрізі завдань сталого розвитку.

Дисертація за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам до докторських дисертацій економічного профілю, які визначені уповноваженим органом з атестації кадрів вищої кваліфікації, містить вступ (с. 29-42), п’ять розділів (с. 43–425), висновки (с. 426-431), список використаних джерел (с. 432–498); додатки (с. 499–540).

Дисертаційна робота Красовської Галини Олександрівни характеризується логічною, завершеною структурою та послідовною побудовою і повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналізована дисертація є комплексним системним дослідженням теоретико-методологічних та прикладних засад формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки і базується на фундаментальних положеннях економічної науки, системному підході до вивчення економічних явищ і процесів, наукових розробках вітчизняних та зарубіжних вчених.

В процесі роботи над дисертацією здобувачкою застосовано як загальнонаукові (діалектичний, індукції і дедукції, аналізу і синтезу, системного підходу та наукового абстрагування, гносеологічного і контент-аналізу, конструювання понять і категорій), так і спеціальні економічні методи дослідження (монографічний, економіко-статистичного і порівняльного аналізу, економіко-математичного моделювання, графічного моделювання, інституціонального аналізу, експертного оцінювання, графічної візуалізації тощо), що є необхідною умовою обґрунтованості та достовірності результатів наукового авторського пошуку.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти з питань державного регулювання економіки, дані Державної служби статистики України, офіційна інформація міжнародних організацій, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів, фахова інформація мережі Інтернет, інформаційні та звітні матеріали окремих підприємницьких структур, матеріали наукових і науково-практичних конференцій, результати особистих аналітичних узагальнень автора.

Результати дослідження знайшли своє відображення у текстовій частині роботи, оформлені у вигляді таблиць, рисунків, додатків. Висновки, пропозиції та рекомендації ґрунтуються на результатах критичного аналізу і синтезу, підтверджені розрахунками або концептуальними моделями, є достатньо повними та аргументованими, поставлена мета дослідження досягнута.

Достовірність, наукова новизна і практичне значення результатів дослідження

Достовірність результатів дисертаційної роботи, що оприлюднені у наукових працях та представлені у висновках і рекомендаціях, не викликає сумнівів. Усі вони є особистим здобутком автора внаслідок вдалого поєднання наукової методології, сучасних методів і прийомів обробки економічної та статистичної інформації. Положення дисертаційної роботи містять авторський підхід до вирішення окремих завдань в контексті розв'язання проблеми формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у побудові концепції, поглибленні теоретико-методологічного базису та розробленні науково-практичних рекомендацій з формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки, а саме:

вперше:

– розроблено експлікацію дефініції “розвиток соціально-економічних систем”, яка інтегрує існуючі наукові підходи до трактування сутності категорії “розвиток” та основні закони діалектики і засновується на якісних змінах в природі соціально-економічних систем та відносинах між основними учасниками процесів структуризації національної економіки, що є аргументом доцільності виділення чинника структурної збалансованості національної економіки як основи її сталого розвитку та ключової ролі інституційної складової в регулюванні соціальних процесів (с. 59–61);

– концепцію структурної збалансованості сталого розвитку соціально-економічної системи сформульовано та методологічно обґрунтовано як таку, що існуватиме в динамічному ринковому контексті за рахунок необхідної сукупності елементів, які гнучко взаємодітимуть та забезпечать функціональну підтримку один одного, побудовано матрицю структурно-функціональних взаємозв'язків соціально-економічної системи макrorівня, складовими якої є економічна, соціальна, екологічна, технологічна та інституційна, обґрунтовано основні методологічні підходи до процесу формування структурної збалансованості сталого розвитку та визначено термінологічну сутність основних дефініцій, необхідних для дослідження (с. 124–126);

– спроектовано модель інституційного забезпечення механізму формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки, базою якої є взаємодії екстрактивних та інклюзивних інститутів та ключові структурні інструменти досягнення результативності функціонування економіки на макро-, мезо- та мікрорівнях, така модель формує мотиваційну основу для інвестиційного забезпечення обґрунтованих інноваційно-технологічних зрушень в галузевому та регіональному розрізах (с. 391–394);

удосконалено:

– систематизацію термінологічного діапазону використання категорії “розвиток” за динамічними і структурними характеристиками, виокремлено ключові чинники результативності розвитку, на основі чого сформовано методологічну основу структурування завдань стратегії розвитку національної економіки України за складовими, які забезпечать максимізацію корисного результату при формуванні її конкурентоспроможності (с. 72–73);

– в розрізі основних структурних елементів та їх комплементарності на макро-, мезо- та макrorівнях позиціонування цілей концепції “sustainable development” диференційовано на цілі сталого розвитку, що можуть бути реалізовані в умовах ринкового середовища, та цілі, що потребують державної та громадської підтримки через розробку регулятивного механізму. Результати такої диференціації дали змогу визначити ключові напрями розбудови інститутів колективної дії, які є функціональною основою структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки (с. 92–97, 118–120);

– методологічний підхід до обґрунтування напрямів структурних змін національної економіки, в якому поєднано основні положення теорій: інновацій, економічної складності та цінності, які є базисом формування принципів технологічного забезпечення багатуокладності економічних систем в

еволюційному русі, що стало основою висновку про нерівномірність створення і максимізації отримання споживчих цінностей для країн-представників різних укладів за рахунок альтернативності рішень, які детермінуються закономірностями техніко-технологічного розвитку (с. 139–141);

– методичний та прикладний підходи до обґрунтування умов розбудови стратегічного партнерства у сфері “зеленого підприємництва”, у якому узгодження стратегічних пріоритетів учасників спільних інвестиційних проєктів відбувається на основі поєднання теорії ігор із експертними методами, що дає змогу оцінити, інвестиційний внесок кожного актора у сукупний результат (ефективність) проєкту та очікувану корисність від реалізації проєкту для кожного учасника, виходячи з його позиції у ланцюгу створення споживчої цінності. Впровадження таких проєктів забезпечує зростання мережевого інноваційно-ресурсного потенціалу учасників і здійснення міжгалузевих структурних змін в економіці регіону (с. 396–405);

дістали подальшого розвитку:

– ідентифікація динамічних властивостей соціально-економічних систем, у якій виокремлено соціальні аспекти, що детермінують структурні перетворення систем в контексті цілей сталого розвитку через призму балансу інтересів стейкхолдерів, на основі чого у матриці “вплив-інтереси” позиційовано основні групи стейкхолдерів та обґрунтовано, що їх взаємодія є необхідною умовою формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки (с. 124–126, 308–310);

– методологія аналізу інституційного середовища країни на основі визначення цільових установок, таких як: відмінності у природі, векторах і силі впливу екстрактивних та інклюзивних інститутів, це дало змогу моделювати процеси розбудови середовища “підприємницької інклюзії”, як необхідної умови для реалізації завдань Концепції сталого розвитку національної економіки (с. 160–162, 321–323);

– методологічний підхід до обґрунтування напрямів розбудови ресурсного потенціалу національної економіки, який ґрунтується на введенні авторського визначення “структурно-збалансований ресурсний потенціал національної економіки” як комплементарної сукупності матеріальних і нематеріальних ресурсів, співвідношення яких в існуючих та перспективних ланцюгах створення споживчих цінностей забезпечує необхідний рівень екологічної безпеки і сприяє максимізації загального суспільно-корисного результату та сталій динаміці економічного зростання (с. 200–202);

– особливості оцінки впливу банківського кредитування бізнесу на

структуру капіталу та ефективність діяльності підприємств, доведено необхідність зміни умов банківських запозичень у розвиток «зеленого» підприємницького сектору (с. 337-347);

– моделювання відтворення інтелектуального капіталу у секторі послуг вищої освіти для забезпечення висококваліфікованими людськими ресурсами структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки (п. 4.4, с. 354–356).

Пропозиції, що містяться в роботі мають практичну цінність. Основні положення та результати дослідження доведено до рівня практичних рекомендацій і використано при розробці та реалізації Програми економічного та соціального розвитку Хмельницької області на 2021 рік, Стратегії розвитку Хмельницької області на 2021–2027 рр. і Програми розвитку малого і середнього підприємництва області на 2019–2020 рр. (довідка Хмельницької ОДА № 99/26-29-6420/2021 від 12.10.2021). Науково-методичні та прикладні результати дослідження використано в діяльності: Управління розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин Хмельницької ОДА (довідка № 03/91 від 15.09.2021) та Хмельницької торгово-промислової палати (довідка № 22-01/100 від 09.02.2021).

Розроблені науково-методичні рекомендації для виявлення і узгодження позицій стейкхолдерів, розбудови інститутів колективної дії та реалізації проєктів сталого розвитку використовуються ГО “Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України” (довідка № 506 від 16.09.2021); ГО “Інститут демократії та соціального прогресу” (довідка № 7 від 18.03.2021 р); Агенцією регіонального розвитку Хмельницької області (довідка № 19-32 від 03.09.2021); Хмельницькою обласною організацією Спілки економістів України (№ 8 від 03.07.2021). Рекомендації щодо розширення інноваційних можливостей підприємства для реалізації проєктів сталого розвитку прийнято до впровадження підприємствами різних сфер та організаційно-правових форм діяльності: агропромислові підприємства: ТОВ Група компаній “ВітАгро” (довідка № 12 від 3.04.2021); ТОВ “Агрохім-Партнер” (довідка № 22 від 20.06.2021); ТОВ “Енселко Агро” (довідка № 10 від 16.02.2021); машинобудівні підприємства: ДП “Новатор” (довідка № 04/57 від 19.05.2021); ПАТ “Укрелектроапарат” (довідка № 67 від 20.07.2021); підприємство сфери туризму: ТОВ Санаторно-лікувальний комплекс “Перлина Поділля” (довідка № 24 від 25.08.2021).

Основні наукові результати дослідження використовують у навчальному процесі Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 142/1740 від 2.09.2021).

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях

У наукових публікаціях містяться основні положення та результати досліджень, що викладені в дисертації. Наукових праць, опублікованих до захисту кандидатської дисертації, в авторефераті і списках опублікованих праць за темою дисертації немає.

За результатами наукового дослідження, проведеного Галиною Красовською, опубліковано 46 наукових праць., зокрема: 6 монографій і розділів монографій, з яких 3 закордонні; 4 статті у виданнях, що включені до баз Scopus, Web of Science Core Collection; 22 статті в наукових фахових виданнях України й інших держав, внесених до міжнародних наукометричних баз; 14 праць апробаційного характеру, що додатково відображають результати дисертації.

Таким чином, основні результати дослідження Красовської Г. О. й позиції наукової новизни, що виносяться на захист, з достатньою повнотою і завчасно оприлюднені у відкритому друку, доповідалися, обговорювалися та були схвалені на численних конференціях різних рівнів. Автором дотримано вимоги МОН України щодо необхідної мінімальної кількості статей у наукових фахових виданнях України та виданнях, що включені до науково-метричних баз даних.

Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та змісту автореферату, вимогам МОН України

Дисертація написана діловою українською мовою. Матеріал викладено в логічній послідовності, робота характеризується цілісністю.

Дисертація Красовської Г.О. структурно складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 540 сторінок. Список використаної літератури налічує 619 найменувань. За оформленням, структурою і обсягом дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. Список використаних джерел за усіма найменуванням побудований відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Дисертація за своїм фаховим спрямуванням відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Зміст автореферату й основних положень дисертаційної роботи ідентичні. Автореферат за оформленням та обсягом відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Результати якісного аналізу представленого дисертаційного дослідження вказують, що поруч з безсумнівними здобутками і позитивними моментами робота містить окремі дискусійні елементи та певні зауваження:

1. У дисертації зазначено, що є багато прикладів успішної міжнародної кооперації у виробництві високотехнологічної продукції, проте яка саме модель, або який зразок можуть використовуватись Україною як приклад не вказано.

2. Угода про асоціацію України з країнами ЄС суттєво змінила умови діяльності вітчизняних економічних суб'єктів, варто було більш детально проаналізувати вплив даного явища на економіку України, що мало б знайти своє відображення як у аналітичному так і у рекомендаційному розділах дисертаційної роботи.

3. У роботі варто було більш детально розглянути питання особливостей впливу державних програм на структурні зміни національної економіки, обґрунтувати роль та пріоритети публічно-приватного партнерства в контексті процесів децентралізації та забезпечення структурних змін в економіці територіальних громад та врахувати ці аспекти при розробці концепції комплексної структурної моделі національної економіки.

4. За розрахунками Світового банку та інших інституцій, значний вплив на національну економіку матиме відкриття вільного ринку продажу землі, варто було б це питання розглянути у дисертаційній роботі.

5. Автором здійснено ґрунтовний аналіз та розроблено рекомендації, що забезпечують можливість формування структурної збалансованості національної економіки, однак у рекомендаційній частині дисертаційного дослідження варто було запропонувати рекомендації з внесення змін до чинного законодавства щодо структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки.

6. У дисертаційній роботі розглянуто теоретико-концептуальні засади забезпечення структурної збалансованості сталого розвитку соціально-економічних систем, сформовано методологічні основи формування

структурної збалансованості національної економіки в контексті її сталого розвитку, здійснено аналіз структурних пріоритетів розвитку економіки України та їх відповідності глобалізаційним викликам, розроблено рекомендації з формування середовища «підприємницької інклюзії» в контексті збалансованого розвитку економіки України та науково-методичний інструментарій формування структурної збалансованості розвитку національної економіки, однак не достатньо прослідковується щільність зв'язку між теоретичною та прикладною частинами роботи.

7. Автором значна увага відводиться аналізу транснаціональних компаній, що найближчим часом планують виведення виробничих потужностей з Китаю, водночас не достатньо розгорнуто показано, як це буде впливати на економіку України та її структуру.

Вказані зауваження відображають власну наукову позицію опонента і не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів вирішення задач дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам “Порядку присудження наукових ступенів”

Наукові положення, висновки і рекомендації, що містяться в дисертації, відзначаються новизною, достовірністю і достатньо обґрунтовані. Вони вирішують конкретне наукове завдання щодо формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки. Дисертаційну роботу виконано на належному науково-теоретичному рівні, текст викладено логічно, грамотно і послідовно, висновки та пропозиції аргументовано. Зміст дисертації адекватно розкриває обрану тему дослідження і забезпечує досягнення поставленої мети. Подана до захисту дисертація відповідає вимогам діючого “Порядку присудження наукових ступенів”.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Красовської Галини Олександрівни на тему «Теоретико-методологічні засади формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки» є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на актуальну тему. Отримані результати дослідження і наведені рекомендації у сукупності забезпечують розв'язання наукової проблеми щодо формування структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки, мають значну практичну цінність та характеризуються новизною отриманих наукових результатів дослідження, що

мають теоретичне та практичне значення. Тему дисертації розкрито у повному обсязі, реалізовано мету, вирішено поставлені завдання.

Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою працею та відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її авторка Красовська Галина Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин
та європейської інтеграції
Поліського національного
університету, заслужений
діяч науки і техніки України

Тетяна ЗІНЧУК

